

от зурнаджиите Илия Вретенаров е един от старите майстори на *тежките хора*. Заедно с Коста Петров, Петър Чакръкчиев, Костадин Кудов и др. са основатели и основни фигури в танцовите състави на Петрич. Първият е основан през 1944 г. и историята им в снимки показва, че в танцовите състави неизменно са присъствали един тъпанджия и двама зурнаджии [Цветков, 2000:209-224].

Някога русалийските игри са имали мистична и магическа функция, като екстатични обреди на прехода са свързани с инициацията, а според някои автори са обичай не на посвещавани, а на посветени. По-късно се осмислят като обичаи за прогонване на злите духове с лечителски елементи и организирани от нови тип посветени (комити, членове на ВМРО) акции за събиране на средства за църкви, училища, чешми и мостове. Като такива са пренесени с бежанците от юг и югозапад след Балканската и Първата световна война и установени в Петрич и Горна Джумая до 30-те години на XX век. В наши дни доминираща става най-чуждата на традицията – развлекателната страна на *русалийските игри*, музика и танци. Преобладава зрелищното, театрализираното не само в сценичното представяне на *русалийството* от професионални и любителски фолклорни състави, но и в спонтанното му празнуване от петричани. *Франгалии* и *станчинари* се събират в единна дружина, но въпреки пародийното и карнавално начало на шествието на *Сурва*, доминират сериозните *устав* и дисциплина, наследени от *русалиите* – неслучайно всички участници в обредната група, пък и в празника, се подчиняват на *балтаджията*. Духът на традиционната *русалийска обредност* живее в “протоколния” репертоар на зурнаджийската музика, в стилните и тържествени *русалийски мелодии и танци*.

Маскарадни игри на Нова година

В много селища по поречието на Места и Струма (Разлог, Симитли, Полена, Крупник, Кадийца, Брежани, Петрич) първият ден от Новата година (наричан още *Василовден*, *Сурва*) се празнува с маскарадни игри. Обредните лица (в традицията мъже), участници в маскарадните дружини се наричат по различни начини: *станчинари*, *бабугери*, *чауши* и др. През последните години тази обредна практика се активизира и превръща в един от типичните изпълнителски контексти за зурнаджийска музика.

В град Симитли и някои села от района около него (квартал Ораново, с. Полена, с. Крупник, с. Брежани и др.) на *Сурва* по традиция се правят *бабугерски игри* – маскирани мъже играят под съпровод на зурнаджийски групи. Във всички селища се празнува на 1. януари сутринта, само в с. Кадийца – на 14. януари, *Сурва* по старо. Всеки от четирите квартала на Симитли си има група, която се събира в махалата и начело със зурнаджиите идва на площада на града (през някои години – на градския стадион). В общия празник се включват и двете *бабугерски групи* от квартал Ораново. В групата някога са участвали само маскирани мъже, сега се включват и жени. Всички без музикантите са маскирани като *бабугери* – с кожи, *гяволи* – с черни дрехи, *баби* и *старци*, *моми* и *ергени*, *цигани* и *мечки* – с мечи кожи. Според местни мъже, участници в игрите, зурнаджийската музика се е наложила в тях отскоро – преди 10-15 години. Преди играели под звуците на тъпани, по-рядко гайди. Предпочитани днес са зурнаджиите от Петричко, но се наемат и местни свирачи от близкото село Крупник [К., 3].

Разложкият *старчев карнавал* в миналото се прави на *Сурва*, но подготовката